

הטלת צו-עיקול

השיר הראשון ("אילו"), הפותח את קובץ שיריו החדש, השלישי, "צו עיקול" (של משה דור, במ"ד דור, יערות דבש, נמצא כאילו ב"סימן הרציפות של שירתו) ("הנהר עלה על גדותיו/ליל פים נקוד שהי רוני אש/כולנו נשטפנו במערבל אהבותיו/דבר לא הושיע היוואש. היוואש" — ציטטנו רק את הבית הראשון של השיר). דור מוחזק כ"משורר הליריקה האישית והאימאזי הפרוע והיפה בקבוצת משוררי "לק" ראת' ועכשיר, לעומת הניסויים ה"אבסטרקטיים" המועצמים של זן ו"אבידן" (שאותם פמשיכה: דרך אר"סיינית ששלה דליה רביקוביץ') ול"עומת שפע הכללת-החוויות של ע"פיח. שפר דור יותר על האימאזי הלירי המסורתי והפעילי בעצמה בלחיי-מבוסלת ואף כי, לעתים, וכ"יחוד בספרו השני. ואם נגיע אם לא נגיע הגנים במצבורי אימאזי וברחיסותם בהעמידו אותם, למעשה, לא פעם במקום מבנה השיר והרית"פוט שלו).

דור שיקף גם באימאזים בעלי מבנה קונבנציונאלי-ביחס מציאות החוייתית חדשה. כן עלינו לזכור, שאנו מדברים כאן על קונבנציונאליות האימאזים רק בהשוואה לזו של שלונסקי ואלתרמן. שאף היא ככלות הכל חדשה למדי בי שירתנו. ומעל לכל: דור יצר בי-דרכו דימויית זו שירים, בתים ושורות, שהם מהשגיה העיקריים של השירה הלירית-האישית בארץ בעשר השנים האחרונות זכיר ל"משל. את שיר הכבשה יהזאב כי קובץ-שיריו הראשון, ברושים לבי נים' או את שלגיה' מארץ רה"ק' באם נגיע ואם לא נגיע כי

(* בשולי צו עיקול, שירים מ"את משה דור, הוצאת "הדר", זל-אביב 1960

דרך זו של פניה לירית-דימויית לא נתלווה לדור כמעט איש מהמ"שוררים הצעירים, חוץ מא. סיוון בכמה משיריו המקראיים (שאגב, גם בהם הושגה שלמות-צורה מסוימת שבמיצוי המדויים). כבר במחזור-שיריו, שפרסם מ. דור ב"עכשיר" מס' 1, זמן-מה ל"אחר הופעת, אם נגיע ואם לא נגיע" (חוזר חלילה' וגם אם ית"מהמה'), יזכרו אותות מסנה מסוים בדרכו, אם לכנות מסנה זה בשם מסורש — ובלתי מדויק, אולי, כי מקצת — הרי זה המעבר למעין ליריקה חברתית'. האימאזי, הנוף הדימוי האיש, נקלטים עתה גם בממלכת החוויה הסמלי-הכללית של ציבור ושל מציאות אובייקטיבית בית יותר, נימות של ביקורת חב"רתית. שהיו חבויות גם קודם אי"פה אי"שם בשירח דור (למשל, שיר על השחר החדש', בברושים לבי נים', חלקים אחרונים של קריה אחרת'). נתגבשו עתה לליריקה של סמלים חברתיים. כעין יורשת רחוקה לליריקה-הסמלים של גרינברג ושלונסקי הצעירים. שירים כ.חוזר חלילה' וגם אם יתמהמה' שכבר הוזכרו לעיל והכלולים ב"צו עיקול", מהווים ביהודם האופייני ובהשג הי שירי שבהם הוכחה מדימה לגיבוש לירי-סמלי זה. בשיר חוזר חלילה', המופיע עתה בשם צו עיקול' יה"מקנה את שמו לקובץ כולו. אומר דור: "...לכל החווים כרינו ארון/וניסינו. כמיטב הנבואה לגוז את/הכבשים הלבנות דוקא. היינו כריי גז/עם כל הזאבים — יבוונה לא נגענו." — אך "בינחיים — בילקוט הצד קשו שנים כמו סכסמים/במיר מיה יבשו המים/ זרקה צחורה באי פלה עם הימים/ ויום בהיר אחד, או יום זרויף וערפל/כמו מכת ברק חצה הקרע סודרה של אמא./ אשר החם לנו בקור ובכרוזל/ושוב היום לא עוד היה כמימיהה. בניי גוד חריף לעת, שבה. בשרנו הי טהור היה אבוקה בליל. הקימונו חומה ומגדל. מתחנו תיל/עצמותינו נפזרו כחול, אך עשינו תיל/את לר"חות הברית הצבנו משיש/הזהירי לנו כימה וכטיל ועיש", מסמר עתה סקיד המשפט "ברשוש-שליבושת" אל הדלת את צו העיקול. זה, למע"שה צו עיקול נגד חברה של "ארץ הצבי, שבה הצבאים נמכרים באטלזים", לפי משקל, שבארצה "במכוניות היבוא רועדים הגלגלים" ושבכל ראשון לחודש נמשלו חיי אורחיה לאגדה.

בשיר כ,חירות היצירה, שניכ"רים בו כמעט כל מרכיבי-היסוד ב"ליריקה של דור, נמסרת תמצית ההתמרדות נגד "אורחי ארץ הי צבי" והתהיה הרוחנית, החברתית והאישית, כאחד: "לשנאה יש גון כרכום/במעבר עוצרים אותה שוטרי השכל/התעודית גברתי חותם אדום/את רשאת ללכת/בתי זכוכית מכל העברים/זורים תשובות לא מובנות של שמש/לשאלות ששאלו עיו"רים..." ההתמרדות והתהיה, שגוש"את לא-במעט אופי רוחני-חברתי, עוברות במשך שטפו של השיר מטאמורפוזה לעבר אימאזים של ליריקה אישית יותר, בלתי-חברתית מעיקרה (הבשר אלו, אך בעוד צומחים פרחי עינים/והסוסים האדו"מים עוד דוהרים באחו"). קיימת בשירתו של דור עתה איזו אהדות עקיפה בין סמלים סרטיים שלו, בין דימויים של התרסקות אישית ואסתטיית, ובין סמלים חברתיים זועמים. אחדות עקיפה זו בולטת בשיר כ,חדקרניים' ("חדקרניים רצו רץ ושטוף על-פני עפעפי/לגו על נחלי החקירה/קצרת-נשימה הי זואולוגיה צנחה/מזעם תפחו עור"קיה/אני ליטפתי את צווארם הי סמרמר/עיניהם שחו על עיני/לא אתן אתכם בדאים/בלל/דוקרני הי עולם/עם צלצלי הכסף") החדקר"קרניים, דימוייה של "הליריקה הי בת האהובה", מלוטפים ב"צווארם הסמרמר". אך לא בלי מתח ניגוד ל"כל דוקרני העולם", ל"נחלי הי קירה" ולזעם הזקנים של מיון-הזו"אולוגיה. מתח-ניגוד זה הוא רק פתיחה למעבר מרשות לרשות, מ"רשות "פרחי הסוד", "כיבשת הי זחב", "הזאב שעניו ברקות" והי חדקרניים לרשות "נחלי החקירה", "תיקי הארכיון" ו"מזכיר המפלגה. אפשר אולי לומר, שדור אינו מס"תפק בקונפונטאציה של שני תחרי"מים נפרדים: הלירי-האישית והחבר"תי-הקר, אלא כתום הניכוח נושא את המרד הדימוי-הלירי לתוך ממ"לכת ההכללות החברתיות. מובן, שאין זה מעניננו לחקור עד כמה מהימן מרד-הזעם של דור מבחינה רעיונית או פוליטית. על

משטה רעיוני גרידא (היינו ממילא על "משטח-תרגום" רדוד יותר של ההתפעמות החווייתית והסמלית) מתרחשת כאן כעין סינתזה בין סוג התפרצות של "צעירים זועמים" ובין אי"אלה הרהורי-מרי פוסט-כנ"עניים. שירים כ,סיכת בטחון' מבשר איש חוויה זו, אך ההבדל ביניהם, ובין שירים אמירתיים יותר כ,ספי"נת מפרש' הוא בכך, שבראשונים בולט מסען סמלי ודימוי החסר ב"אחרונים.

כן אל לנו לשכוח, שמצויים ב"צו עיקול" שירים (ביחוד במדור "יע" רת דבש"), הממשיכים את הקו האימאזי הישן של דור, כאן, בתחום זה המקובל יותר, ל רבים, אפשר לציין שירים ארוטיים בעלי עצמה ושירים וידויים-אישיים כ"ויאמר משה', חלק מההפרזה האי"מאזית של אם נגיע ואם לא נגיע, נעלם כאן.

צו עיקול' ייצב את הליריקה של דור, שגשתפעה-לרוחב יותר מדי לאחר ההתפרצות הראשונה, בעלת העצמה הרבה, בברושים לבנים' ובשירים שנכללו בחוברת, שירים חדשים, וגילה גם את המעבר ל"רשות סמלית חדשה, אף כי הייתי מהסס לומר: לרשות של "ימאטי"קה ציבורית" במפורש, שהרי במקום ששירת דור נהפכת למאניפסט, ע"ברת היא אותה תמורה בלתי-רצויה, שהמשורר עצמו נאבק עמה תמיד בחיי-הספרות שלנו.

האמת היא, שיותר משרוצה דור להאבק על סמלים חברתיים משלו, שואפת שירתו להתמודד עם הזדיי-עות-סמלים ולהקיעה מתוך זעם לירי אמיתי וכן.